

heemkundekring

DE
VONDER
asten-someren

DECEMBER 2012
18^e JAARGANG NR. 4

Redactie:

Ad Verrijt, Hemelberg 59, 5721 CP, Asten
☎ 0493-688388 ✉ a.verrijt@kpnplanet.nl
Anneke Blankennagel, Jac Jöris,
Ricus van Neerven en Gerard ten Thije

Penningmeester:

Bert de Lau,
Beatrixlaan 9, 5711 AM Someren. tel. 493137.
Rek.nr. 14.80.77.897.

Gezinsabonnementen: HKK “De Vonder” € 30,00 per jaar.
Opgeven bij het secretariaat of het Heemhuis,
Molenstraat 10 te 5711 EW Someren

ISSN 1387-2079

INHOUD

Van de redactie	pag. 3
Bomen	pag. 4
Hoe rekende men vroeger?	pag. 14
Eigen haard is goud waard?	pag. 18
Vijf bewogen jaren rondom ons Missiehuis(6)	pag. 24
‘t Geslachte vèerreke.	pag. 28
Te voet dur Aasten deel 13	pag. 31
Hoe niet om te gaan met explosieven	pag. 33

Someren Speelheuvelstraat

foto: uit de verzameling Adrie Mennen

Van de redactie

De Heemkundekring is dit jaar 40 geworden, wij vonden dat de Vonder dit ook mag meevieren, en ons winternummer ziet er dan ook wat feestelijk uit.

Onze aartsverteller Cees Verhagen duikt diep in de lange geschiedenis van de Boomen, van 1254 tot heden. Met veel interessante details, die meestal onder het stof liggen van de wetenschappelijk geschiedschrijving.

Ria Berkvens durft dingen te zeggen waarop in Asten een burgerlijk taboe rust. Met veel kennis van zaken, en met even zoveel openheid stelt ze dat nalatigheid en verwaarlozing van het meest besproken huis van Asten de echte aanleiding zijn geweest voor de sloopplannen. Maar dat deze sloop ook een beloning lijkt te zijn voor de verwaarlozing. Ze geeft een helder beeld van de ontwikkeling met een duidelijk zwak voor pand 12, een historisch punt voor Asten. Mensen die nu zo zelfverzekerd meepraten over Anneke de Bruin moeten eerst dit voortreffelijke artikel maar eens lezen. Ria, bedankt.

Rekenen is iets wat we elke dag doen, maar wie is daarmee begonnen. Het artikel van Jan Koten is wat lang maar we hebben er ook lang over gedaan om het te leren.

Ama Nesciri is samen met de zusters van Asten in de oorlog bijna aan het eind van de oorlog gekomen. Volgende keer wordt ze bevrijd.

't Geslachte vêêreken van de familie van de Mortel kunnen we ons allemaal nog goed herinneren.

En als Piet Feyen zo lang bij Franske's en Cato's blijft rondhangen, komt er nooit een eind aan zijn tocht, en dat hoeft van ons ook niet.

Willem van den Bosch tenslotte waarschuwt ons voor ontploffingsgevaar. Wij nemen dit graag van hem aan, want hij heeft de Heemkundekring en zichzelf verrijkt met de Knippenbergprijs. Waar je heel veel voor moet doen en waarvoor hij dan ook ruimschoots gelouwerd is.

Namens de redactie voor iedereen fijne feestdagen.

Gerard ten Thije

Bomen, boomen en de boomsche hoof

Inleiding.

Als lid van de Heemkundekring mocht ik meedoen om de jury te overtuigen dat Someren de groenste gemeente (dorp) van Nederland is. Het werd voor mij een mooie en een leerzame dag. Je kunt zeggen dat ik een rondleiding kreeg door Someren, met uitleg door diverse deskundigen. Ik vond het daarom al zeer positief, of Someren nu wint of niet. Gelukkig zijn de inspanningen niet voor niets geweest en heeft Someren zeer verdiend brons gekregen.

Ik mocht iets vertellen over de gehuchten Boomen, Heesven en Otterdijk. Anderen vertelden over allerlei andere zaken die te maken hebben met hoe mooi, cultuurrijk en groen ons dorp is. Ik kreeg 5 minuten om wat te zeggen, genoeg om een snelle indruk te geven van Boomen, maar bij de voorbereiding van dit 'praatje' kwam ik meer zaken tegen en die wil ik jullie niet onthouden.

Milieu

Toen er op aarde nog geen mensen waren was er wel natuur: van de veranderingen die er toen plaats vonden was de 'natuur' zelf de schuld. IJstijden, inslagen vanuit de ruimte, aardbevingen, vulkaan-uitbarstingen, bosbranden, overstromingen, epidemieën, en natuurlijke vervuilingen, zoals van vulkanen, gassen uit de aarde en onweer. Door de eeuwen heen heeft de mens geprobeerd de aarde (natuur) naar zijn hand te zetten en we zijn nu zover dat de mens de bepalende factor is bij de grote veranderingen die nu in de natuur plaatsvinden. Een tekort aan zoetwater, de zeespiegelstijging, de grondstoffen schaarste, de CO₂ uitstoot, overbevolking (9 miljard in 2050), het uitsterven van plant- en diersoorten. Veel wetenschappers hebben aan de geologische kalender een nieuwe periode toegevoegd, het Antropoceen (het tijdperk van de mens).

Op kleine schaal kunnen mensen, instellingen en gemeenten een bijdrage leveren om de hiervoor genoemde negatieve veranderingen positief te beïnvloeden. Kennis, voorlichting en laten zien wat je als instelling en/of gemeente doet, spelen daarbij een grote rol. Op onze aard-

kloot hebben we al 40% van alle bomen gekapt. Tijd om de longen van de wereld te redden!

Elke gemeente, sterker nog, iedereen zou moeten bijdragen om zijn omgeving de groenste te maken!

Hoeve Ten Boomen

Boomsche hoof werd al genoemd in 1253 (oorkondeboek Camps). Het was een zogenaamde vronhoeve. Een vronhof of vronhoeve was in de Middeleeuwen een hoeve van een landsheer (of klooster?), waar vanuit de omringende landbouwgronden werden geëxploiteerd. Het werd ook wel een 'Einzelfhof' genoemd. Vroon vindt zijn oorsprong in het Oerger-

maanse *frauaz, dat 'heer' betekent.

Het toponiem De Boomsche hoof (later De Hoeve Ten Boomen) betekent de hoeve bij de boom. Wat voor een boom dat was, een lindeboom of slag- of draaiboom is niet zeker. Hierover later meer.

Op een kaart van Eugene Tricx uit de 18^e eeuw staat 'le Baumes aus Ham' dat zoveel betekend als het gehucht Boomen. Op deze kaart lag de boerderij met bijgebouwen aan de doorgaande weg Mierlo, Lierop, Stipdonck (watermolen). Hierover heb ik mijn bedenkingen. Bij de 'betrouwbare' oude kaarten heb ik mijn twijfels, men liet vaak wegen weg of nam fouten van anderen over. Op de kaart van Verhees uit 1795 ziet men dat de weg van Lierop naar Asten (Den Dijck) over Boomen liep, deze weg/dijk werd al in 1410 vernoemd (met dank aan Frans Martens). Er zijn aanwijzingen dat bij de Aa het kasteeltje Strakenborch heeft gelegen. Dit alles versterkt het vermoeden dat Boomen zeer strategisch lag, langs een zeer oude doorgaande weg. Wanneer er in 1200-

1400 al een weg lag, dan is het aannemelijk dat die er ook rond het jaar nul ook lag! Het zou interessant zijn om bij de overgang ('n voorde en/of Vonder, of lag er toen al een brug?) bij de Aa een archeologisch onderzoek te doen of deze aanname juist is. Bij rivierovergangen/doorgangen is altijd wel wat te vinden! Op de Astense kant liggen, dicht bij de Aa aan de zuidkant van de Dijck (Topo-kaart) enkele hoge gedeeltes/ akkers! Doen, wie weet!

De hoeve Ten Boomen wordt al in een oorkonde genoemd als de Boomsche hoef in 1254, toen kwam de hoeve onder het gezag (geschonken?) van de Abdij van Postel.

Van deze oorkonde is geen origineel of afschrift voorhanden. Deze schenking is alleen bekend uit de aantekeningen van Welvaarts: *'De eerste sporen van de Boomsche hoeve vinden we in 1254, in welk jaar Postel deze hofstede met andere landen en weiden kreeg'*. Uit geen andere bron is dat bekend, we hebben mogelijk met een deperditium (verloren gegane oorkonde) te doen. Deze oorkonde zou dan in 1883, toen

Welvaarts zijn artikel-tje schreef, nog in Postel aanwezig zijn! Theodoor Ignatius Welvaarts (1840 Schijndel - 1892 Postel) was prior en bibliothecaris van de abdij Postel - Molle.

De abdij van Postel had rond 1600 meer bezit-ten in Someren en Lierop. In Lierop 7 hoeven en in Someren 4 hoeven.

De Boomsche Hoef kwam na de Vrede van

Munster 1648 aan de Staat (het gemene Landt) en werd in 1633 ver-

pacht (eigenaar/ bewoner) aan Jan Backermans, en in 1664 verpacht aan Huijbert Jan Bakermans. Deze ‘Bakermansen’ werden later Van den Boomen genoemd. In 1711 was Huybert van den Boomen bewoner en in 1739 was dat Arnoldus van den Boomen.

De nederzetting bestond uit een boerderij (nu Boomen 14), bijgebouwen (bakhuis, ossenschuur, paardenstal, varkenskot en turfhuis) en was 74 ha groot. (*Geheel Lierop had toen ca. 650 inwoners, Someren ca. 1600 inwoners*).

De Staat wilde van dit bezit af en in 1740 werd door de rentmeester geestelijke goederen de hoeve Boomen openbaar verkocht. De eerste kopers waren Bosschenaren, maar al snel kwam de hoeve in handen van Lieropenaren. In 1741 kwam hij in bezit van Johan Louis Vestere. De pachter was toen Arnoldus van den Boome. Bij de verkoop bezat de hoeve 1 paard, 5 koeien en 150 schapen.

Op deze plek was het zo goed boeren dat de twee schuren, de schapenkooi en de ossenstal werden verbouwd tot afzonderlijke boerderijen, die in 1743 in handen kwamen van Willem Fransse van den Eijnde (De grote schuur), Willem Geeve van Dijk (schuur en schaapskooi) en Laurereyns van Asten (ossenstal of zgn. oude huis). De schuur en schaapskooi werden in 1751 gesplitst in twee hoeven een voor Willem van Dijk en de andere voor Jan Joosten van Dijk. In 1798 waren de hoeven nog bewoond door Jan van de Eijnde, Anthony van Dijk, Jan van Asten en Jan van Dijk. (Bron Wiro van Heugten)

Dit is een typisch voorbeeld van het ontstaan van een hoeve-akkerdorp (landgoed of domein). Vanuit een ‘Einzelhof’, vronnhof of domeinhoeve worden nieuwe boerderijen gesticht en groeit dit uit tot een akkerdorp (gehucht). In de 19^e eeuw werd het gehucht verder uitgebreid en in de 20^e eeuw bestond het gehucht Boomen uit 7 oude en drie nieuwe boerdijen. De boerderij op nummer 31 dateert uit 1880.

Ruilverkaveling en verzet

Aan deze ontwikkeling kwam in 1955 een einde door de ruilverkaveling “de kleine Aa”. Toen werd aangenomen dat in Boomen veel te veel boerdijen (sommige in slechte staat) stonden op een te klein ge-

bied. Vijf van de zeven boerderijen moesten verdwijnen! Men ging voortvarend te werk en in 1964 waren al drie boerderijen verdwenen.

In dat jaar kwam er meer en meer verzet om dit akkerdorp te ontmantelen. De heer J. Piek was toen bewoner van Boomen nr. 14. Hij kocht de boerderij van de heer. P. Aarts in 1964 en heeft de boerderij gerestaureerd. In 1989 verkocht hij dit rijksmonument aan de heer A. Mennen. De heer J. Piek zocht medestanders om de Boomen als akkerhoeve te behouden. Samen met enkele medestanders, de heemkundekring de Vonder en gesteund door enkele krantenartikelen van gerenommeerde Brabantkenners, de heren Kakebeeke en Dielis begon de weerstand tegen het slopen te groeien. Zij wisten het voor elkaar te krijgen, dat Boomen in maart 1996 de

status van beschermd dorpsgezicht kreeg, met drie boerderijen als rijksmonument. Dit werd door een paar plaatselijke agrariërs echter niet op prijs gesteld.

Door Piek en zijn medestanders werd Boomen ‘gered’. Het gevolg was dat de panden werden gerestaureerd.

Ook de 8 eeuwen oude lindeboom werd door de Bomenstichting bekeken en waar nodig door een boomchirurg behandeld. In 1946 kwam in de lindeboom een Mariabeeldje als dank voor het feit dat Boomen ongeschonden door de oorlog was gekomen.

Gelukkig is in Boomen, Heesven en Otterdijk veel ouds gespaard gebleven en dat is van grote waarde voor het Rijk, Provincie en Gemeen-

te. In het begin van deze eeuw werden in het kader van ruimte voor ruimte drie nieuwe woonboerderijen gebouwd op de plekken waar in de jaren-60 de oude verdwenen waren. (*De verhuizing naar de drie nieuwe hoeven van fam. v.d. Ven, fam. Emonds en fam. van Lieshout heeft in 2009 plaats gevonden*).

Bij de aanleg van de drie nieuwe boerderijen heeft men de drie prachtige lindes, die ooit bij de oude boerderijen gestaan hebben en enkele honderden jaren oud zijn, laten staan. Zij geven aan dit akkerdorp zijn unieke uitstraling.

Heesven

Na de drooglegging van het Heesven (hees is laagstammig hout) ontstonden langs de Heesvenweg enkele boerderijen. In deze omgeving lagen zeer veel vennen zoals, Beuven, Meerven, Jasperven, Starven, Turkesven en Kromven. Waarschijnlijk ben ik er nog een paar vergeten!

Otterdijk

Otterdijk is een oude nederzetting. In 1437 werd de hoeve (het Goed) ten Otterdijk vernoemd.

In de oude cijnsboeken van Helmond komt de naam Otterdijk ook voor, zo moesten Nicolaus en Rijnerus de Otterdijk belasting aan de heer van Helmond betalen over hun goederen. Helaas staat er niet bij waar deze goederen lagen. De naam Otterdijk heeft misschien iets te maken met otters, maar ik denk eerder dat het de dijk is die het water van de Oetert moest tegen houden. Dat water was zuur, ijzerhoudend en zeer slecht voor de landbouwgronden.

De Oetert (en de Vloeten) was en is een nat moerasgebied. Oetert heeft zeker iets te maken (let op de oe klank) met moeras, moers, oer(aarde), boer (werkt met aarde), moer, zoer (zuur) en oetel (kikker).

Boomen/ Heesven/ Otterdijk en de Oetert zijn onvervangbare gebieden en door hun zeldzaamheid in Brabant uniek.

De ‘Boom’ en de ‘Marialinde’ van Lierop

Buurtschap Boomen, ten oosten van Lierop, bezit naast een aantal fraaie langgevelboerderijen ook een bijzondere lindeboom waarin in

1946 zoals voormeld een Mariabeeld geplaatst uit dank voor het feit dat in Lierop geen oorlogsslachtoffers zijn gevallen.

Deze linde, sinds 1946 ook wel de Marialinde van Lierop genoemd, is één van de oudste lindebomen in Noord Brabant. In sommige geschriften wordt deze boom als grensboom betiteld maar hierover heb ik mijn twijfels. Welke grens? Ik denk dat het een markeringsboom is geweest. Deze boom heeft gediend als herkenningpunt en als baken in het landschap, zeg maar de eerste wegwijzer op de belangrijke doorgaande weg van Mierlo, via Lierop naar Stipdonc.

Het toponiem de Boomsche hoeve (Ten Boomen) kan betekenen: De hoeve bij de (markerings)boom. Maar het toponiem de Boomsche hoeve kan zeker ook betekend hebben de hoeve bij de slag- of draaiboom. Immers de hoeve lag op de doorgaande weg van Mierlo - Lierop -Asten en/of naar Stipdonck - Ommel en het is goed mogelijk dat hier tol geheven werd en dat er een lindeboom als markeringsboom gestaan heeft. Op de weg naar Asten lag als een natuurlijke grens de rivier de Aa.

In 1990 werd de boom geadopteerd door de Bomenstichting. Toen werd de ouderdom van de linde geschat op zeker 600 jaar. Rond 1200 is er namelijk een grote kaalslag geweest in deze omgeving en zijn bijna alle grote bomen gekapt. Misschien is onze boom wel in die periode geplant en zou de lindeboom 800 jaar oud kunnen zijn.

Historisch geograaf Jan Buisman dateert het begin van de aantasting van het natuurlijke milieu (bomenkap) in de vroege Middeleeuwen. *'Aanvankelijk werden de bestaande bossen ernstig beschadigd als gevolg van de behoefte aan hout. De mensen woonden in houten huizen. Bakkers, brouwers, smeden, kaarsengieters, glasblazers en pottenbakkers konden niet zonder de brandstof. Hele bossen verdwenen. In de 13e eeuw ontstond schaarste. Steeds meer duur hout werd ingevoerd vanuit bijvoorbeeld Scandinavië. De winning van delfstoffen bleek een bruikbaar alternatief. Aanvankelijk van natuursteen, ter vervanging van het hout in de daardoor bovendien brandgevaarlijke kerken. Daarnaast werden kolen, ijzer en andere metalen van steeds grotere betekenis. Zo liet de Engelse koning Richard Leeuwenhart in de 12e eeuw ter voorbereiding van een kruistocht 50.000 hoefijzers maken. Ook begon*

een soort wapenwedloop, waardoor behoefte ontstond aan hand- en voetbogen en steeds zwaardere harnassen. In de 14e eeuw kwamen daar nog geschut en kogels bij. Voor de productie van 50 kilo ijzer heeft men 200 kilo erts en 25 kubieke meter hout nodig, zodat zowel de ondergrond als de bossen werden aangetast. De eerste kanonnen waren trouwens niet van ijzer, maar van koper of brons.'

Natuurlijke omstandigheden veroorzaakten in de soms als 'waaninnig' bestempelde 14e eeuw een ernstige stagnatie van de economische groei. Tussen 1300 en 1350 volgden koudegolven, abnormaal natte zomers, overstromingen en hongersnood elkaar in een snel tempo op. Een pestepidemie tussen 1347 en 1351 kostte aan 20 tot 25 miljoen mensen het leven. Herstel in de tweede helft van de eeuw bleef uit, als gevolg van een voortdurende oorlogstoestand; Hoekse en Kabeljauwse twisten; het begin van de Honderdjarige Oorlog. In grote delen van Europa raakten complete gebieden ontvolkt. Er was sprake van 'Dorfswustungen' en 'lost villages'; de Lage Landen bleven hier overigens voor gespaard. De Europese bevolking, die in 1300 op 70 a 80 miljoen mensen werd geschat, was in 1400 teruggelopen tot rond 50 miljoen.

Bomen; in het bijzonder de lindeboom

Vaak spreekt men in de volksmond van duizendjarige lindebomen als men het heeft over de oude dorpslindes. Een linde van die leeftijd is echter in ons land niet te vinden. Vaak heeft op de plaats van de huidige lindeboom een eerder exemplaar gestaan, vandaar de leeftijdsverwarring. Dat lindes erg oud kunnen worden is wel een gegeven. De lindebomen zijn verrassend in staat zich zelf te verjongen. Het is goed mogelijk wanneer men een koolstofdatering zou doen bij de lindeboom bij Ten Boomen dat deze enkele eeuwen ouder kan zijn dan nu wordt aangenomen.

De lindeboom wordt ook wel drakenboom genoemd, vanwege Teutoonse mythes over draken. De oudst bekende lindeboom (24 m omtrek) staat in Staffelstein in Beieren (D). Verder staat er nog een geknotte linde in Westonbirt Arboretum in Gloucestershire (GB). De koolstof datering hiervan is 6000 jaar oud.

Door hun ouderdom hadden bomen een mythische en godsdienstige betekenis. Bij oude Noord- en Oost-Europese volkeren werd de lindeboom geassocieerd met de oude goden van de vruchtbaarheid. In de muziek wekt de lindeboom associaties met de romantische liefde. (Unter der Linde)

(Linde)bomen hadden veel praktisch nut ze leverden hout (gereedschap: bouwen, boten, putten, wapens, brandstof, beschutting en rust (kloostertuinen).

Onder bomen werd rechtgesproken, gestraft, vergaderd, geschuild, geëet en werden de goden vereerd.

De lindeboom was belangrijk voor de bijenhouderij en voor de bloesem (geneeskrachtige kruiden). Hij werd bij de Germanen als heilige boom beschouwd, de godin Freya zou in deze boom huizen. De geest van de linden gold als beschermer voor huizen, bronnen en kerken. (drie leilinden voor boerderijen / huizen). Later werd hij als goede boom beschouwd en na de komst van het christendom werden veel heilige bomen gekerstend en werden heilige beelden uit lindehout gesneden

(lignum sacrum= heilig hout) en op sommige plaatsen werd door een kruis of een heiligenbeeld te plaatsen de boom gekerstend. Op plaatsen waar veel mensen kwamen werd een kerk gebouwd. In de R.K. kerk van Meerveldhoven staat nog steeds een boom in de kerk.

Thans moeten we ons meer bewust worden over de andere en belangrijke functie van bomen. Zij leveren zuurstof; b.v. een beuk van 100 jaar levert elk jaar voor 7 personen zuurstof, wanneer je de boom zou kappen, moet je om dezelfde zuurstof te produceren 1600 jonge boompjes planten. In de Taiga (de bossen ronde de poolcirkel) staat een derde van alle bomen van de wereld, ze staan aaneengesloten om de poolcirkel. Bomen zijn, omdat het stofvangers zijn, zuurstof leveranciers en omdat ze CO₂ uit de lucht vangen, zeer belangrijk voor onze gezondheid.

Ik trap een open deur in wanneer ik zeg dat planten en bomen voor het milieu en biologisch leven op aarde essentieel zijn. Dus zorg goed voor onze bossen/longen en plant zelf een boom.

Een goed initiatief is zoals in sommige gemeenten gebeurt dat men weer een bos aanlegt, of een arboretum maakt, zoals in het plan de Heihorsten is gebeurd.

Cees Verhagen 2012

Bronnen:

Verzoek tot aanwijzing beschermd dorpsgezicht.

Archief Heemkundekring De Vonder.

Lierop 'n beeld van een dorp.

Hertog Jan de Zummerse Mens.

Het oorkondeboek van Camps.

Fotoarchieven: Cees Verhagen, Adrie Mennen,

Archieven: Frans Martens, Wiro van Heugten en Cees Verhagen .

Internet

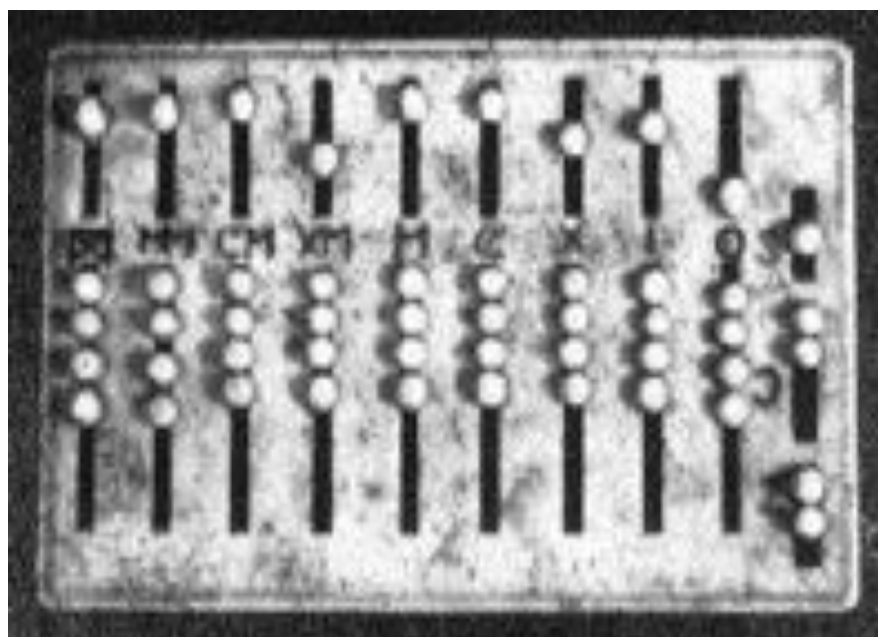
Hoe rekende men vroeger? (deel 3)

Door Jan Koten

Toestand in de 16^e eeuw

De verdringing van het Romeinse systeem door het Indo-Arabisch rekensysteem is niettemin een proces van geleidelijkheid geweest. Hoewel voor complexere berekeningen het Romeinse rekenen te kort schoot, bleek in de dagelijkse praktijk het Romeinse rekenen met de abacus nog goed te voldoen. Het was gemakkelijker te begrijpen en meer concreet dan de abstracte getallen van het Indo-Arabisch rekensysteem. Wilde men dit laatste snel kunnen toepassen, dan moest men de tafel van tien voldoende beheersen. Op gewone scholen werd het rekenen maar beperkt onderwezen, vermoedelijk voornamelijk op Latijnse- en later de Franse scholen. Bedenk dat papier een schaars product was en schrijfpapier evenmin gemakkelijk beschikbaar. Van daar dat de abacus het nog lang heeft uitgehouden, tot in de 19^e eeuw. Mijn vader vertelde mij dat hij in zijn jeugd nog incidenteel het gebruik van de abacus (later ook telramen) heeft gezien op markten, waarmee men bliksemsnel kon werken. In heel wat rekenboeken worden aanvankelijk beide rekenmethodes naast elkaar behandeld. Ook in heel wat documenten vindt men de Romeinse en de Indo-Arabisch cijfernotatie soms blijmoedig naast elkaar.

Rekenen met de abacus:
Hoewel ons cijfermatig Indo-Arabisch rekenen vooral bij meer complexe zaken zijn toepassing had, bleef het Romeinse rekenen met de abacus in de markt nog heel gebruikelijk, zij het dat deze na 1100 een heel andere vorm kreeg dan in de Romeinse tijd

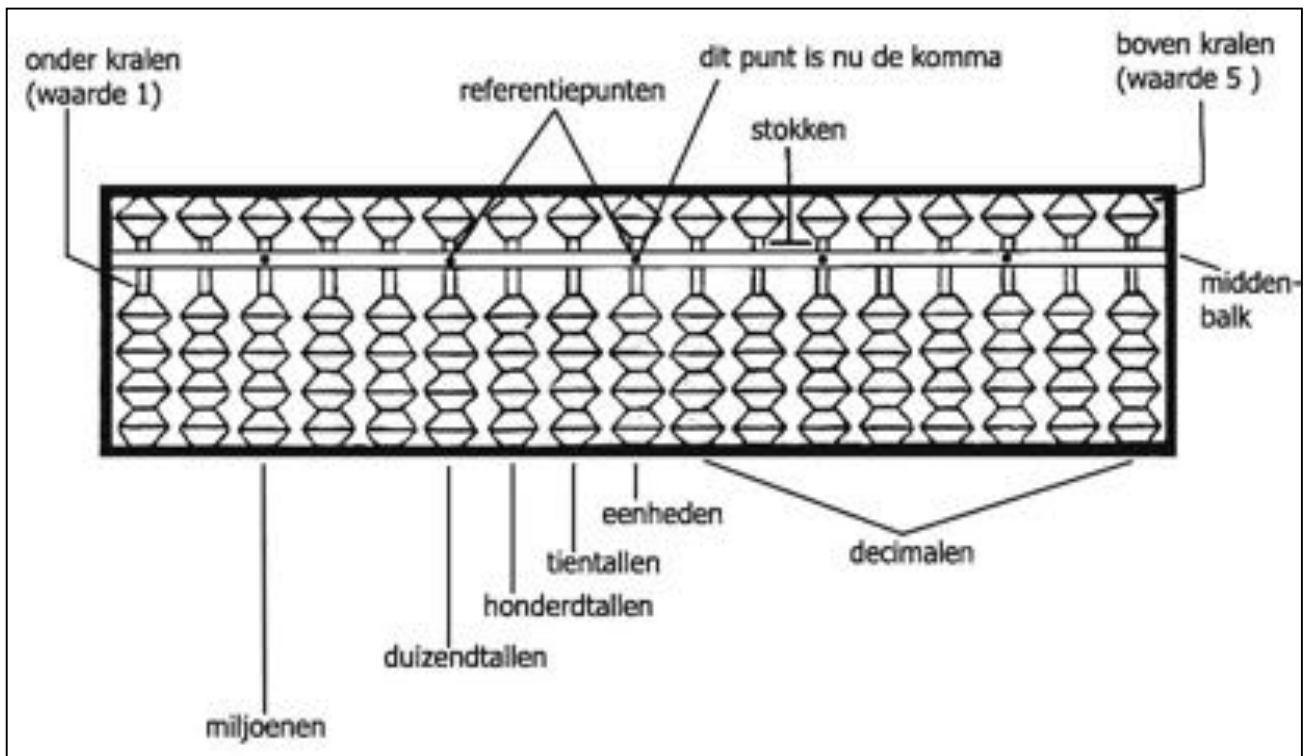

gebruikelijk was. Het eenvoudigste is om de abacus te vergelijken met een notenbalk die op een ondergrond (tafel) was getekend en die uit vier parallelle lijnen bestond (dus zoals bij de Gregoriaanse notenbalk). De bovenste lijn representeerde 1000 (de M-lijn dus) de tweede de 100-lijn (de C-lijn), de derde was de X-lijn en de onderste was de I-lijn. De (3) ruimten (spaties) tussen de lijnen representeerden de D (500), de L (50) en de V, de 5. Incidenteel gebruikte men de ruimte boven de 1000 lijn voor 5000, de waarde van een talent. Aanvankelijk werkte men met lijnen in fijn zand, maar geleidelijk zag men ook hier een verfraaiing zoals geborduurde doeken, fraai uitgewerkte marmeren platen en al dan niet versierde tafelbladen, ook wel rekenbanken genoemd. In Engeland voorzag men de rekestafel ook met verticale maatstrepen, waardoor een schaakbordachtig patroon ontstond. Men markeerde de getallen door, zoals bij ons notenschrift, op en tussen de balken steentjes te leggen. Later werden de steentjes ronde fiches, die men jetons noemde zoals die nu nog steeds bij speelcasino's worden gebruikt. Jetons lagen gemakkelijk in de hand en konden ook snel op de tafel worden verplaatst. Jeter is het Franse woord voor werpen. Aanvankelijk waren de ronde fiches van hout, hoorn of metaal. Later werden dit fraai uitgevoerde penningen, die men legpenningen en ook wel rekenpenningen noemde. Deze versierde rekenpenningen hadden vaak een kunstzinnige uitwerking, bij officiële instanties zijn de legpenningen soms voorzien van de afbeelding van de vorst. Deze kunstig uitgevoerde legpenningen zijn een object voor verzamelaars geworden. Er zijn grote collecties van deze penningen in allerlei maten en soorten. De meeste legpenningen zijn door het gebruik wel heftig afgesleten zodat gave exemplaren zeldzaam zijn. Een mooi relatiegeschenk voor vrienden en vereerders.

Een rekenvoorbeeld:

Hoe werkte men met de abacus? Dit kan het beste aan de hand van een voorbeeld worden weergegeven. Stel dat men de volgende sombewerking moest maken: $122 + 221 + 55$. In Romeinse cijfers zijn dit de volgende getallen: CXXII, CCXXI en LV. Voor het eerste getal

legde men op de C-streep van de abacus 1 jeton en op de X-lijn twee jetons en op de I-lijn eveneens twee jetons. Vervolgens nam men een “virtuele” verticale merkstreep aan en legde voor de markering van het getal 221 achter de maatstreep twee jetons op de C-lijn, twee jetons op de X-lijn en 1 jeton op de I-lijn. Ten slotte legde men, wederom een

verticaalstreep aanhoudende, het getal 55 door een jeton tussen de C-lijn en de X-lijn te plaatsen (dus de middelste spatie die de 50 spatelijn voorstelt) en 1 jeton tussen de X-lijn en de I-lijn (dus de onderste spatelijn die de V representeert). Uiteindelijk telt men per lijn het aantal jetons bij elkaar. Op de C-lijn zijn 3 jetons, op de L-lijn 1 jeton, op de X-lijn 4 jetons, op de V-lijn 1 jeton en op de onderste I-lijn 3 jetons. In het Romeinse getal geschreven wordt dit CCCLXXXVIII, (en vereenvoudigd CCCLXLVIII), in Arabische cijfers is dit 398. Op eenzelfde manier kon men ook aftrekken. Vermenigvuldigen ging ook vrij gemakkelijk. Bij vermenigvuldiging met 10 verplaatste men eenvoudig de jeton een etage hoger, en bij vermenigvuldiging met 100 twee etages. Concreet: moest men 22 (XXII) met 100 vermenigvuldigen, dan plaatste men de 2 jetons op de I-lijn naar de C-lijn en de twee jetons op de X-lijn naar de M-lijn, men kreeg dan MMCC = 2200. Wilde men 22 met 2 vermenigvuldigen dan plaatste men de twee jetons op de X-lijn en ook twee jetons op de I-lijn. Men kreeg dan XXXXIII, dat men

vereenvoudigde tot $XLIV = 44$. Meer problemen gaf echter het delen omdat dan wat extra tussenbewerkingen moesten worden gemaakt. Maar delen door 2 of 10 gaf weinig problemen. Bij de keuze van muntwaarden heeft men waarschijnlijk wel met de mogelijkheden van de abacus rekening gehouden

Zoal u ziet kan men na 5 minuten lezen al aardig de basishandelingen bij het rekenen met de abacus uitvoeren. Dit zonder papier of schrijfstift. Bij complexe berekeningen gebruikte men allerlei foefjes die enig inzicht vroegen; het zou te ver voeren ze te bespreken. Wie enige oefening had kon met de abacus vrij snel eenvoudige berekeningen maken. Dat was genoeg voor het leven van alledag.

Rekenen na 1700:

Zoals wij reeds stelden verdwijnt na 1700 geleidelijk het Romeinse getallenstelsel en de abacus en gaat men, zeker bij wetenschap en handel, op het cijfermatige rekenen over. Een belangrijk punt moet daarbij nog worden vermeld. Het betreft de geleidelijke invoering van de decimale breuken. Hierbij dient de Nederlander Simon Stevin (1548/1620) genoemd te worden,

een van de grootste wiskundige genieën die we ooit hebben gehad. Hij begon zijn carrière als belastingambtenaar. In zijn boek *De Thiende* propageerde hij de breuken uitsluitend als noemer van tien of een macht van tien (zoals 100, 1000. En 10.000) te gebruiken. Verder liet hij zien hoe je met decimale getallen gemakkelijker met breuken kon rekenen. Zelfs stelde hij voor om het tiendenstelsel (decimalenstelsel) ook te gebruiken voor gewichten en maten. Op de ontwikkeling van het latere (moderne muntstelsel heeft

de decimale notatie grote invloed gehad. Pas 30 jaar later werd de schrijfwijze met als scheidingsteken de komma doorgevoerd. Maar het duurde nog lang alvorens het decimale systeem algemeen ingang vond. Ik bedoel dat men pas gedurende de 18^e eeuw $1/4$ als 0,25 ging schrij-

ven. Zelfs in de 18^e eeuwse herdrukken van Bartjens worden de klassieke breuken nog behandeld, maar niet de decimale breuken met de bekende decimale komma. Vandaar dat men bij de munten niet de tientallen verdeling doorvoerde, maar de munten in halven, kwarten, achsten en zestienden verdeelde.

Eigen haard is goud waard?

Door Ria Berkvens

In Asten wordt al jaren gediscussieerd over het wel of niet slopen van de in deplorabele toestand verkerende pandjes aan het Koningsplein in Asten. Recht tegenover de kerk, naast het Koningsplein, zijn ze feitelijk de blikvanger van Asten. Dat was in vroeger tijden ook al zo, want toen liep de doorgaande weg naar Someren nog door de Driehoekstraat, vlak langs de herberg die hier toen aan het Koningsplein 16 gevestigd

was. Direct aan de overzijde lag de laatmiddeleeuwse kerk met kerkhof. Het uur van de waarheid lijkt te naderen, gezien het feit dat de gemeente voor alle panden onlangs een sloopvergunning heeft aangevraagd. Of dit terecht is, stellen wij hier ter discussie. *Afbeelding: Het Koningsplein vormde samen met de Markt van oudsher het dorpscentrum. De drie panden Koningsplein 12, 14*

en 16 vormen al eeuwenlang een bepalend deel van het aanzicht van de dorpskern van Asten. Vanuit het Koningsplein liepen radiaalgewijs de verschillende wegen naar de omringende dorpen, zoals op deze kaart van circa 1800 van Hendrik

Verhees goed zichtbaar is.

Het pand Koningsplein 16 betreft het voormalige winkeltje en woonhuis van Anneke de Bruijn en is waarschijnlijk rond 1750 gebouwd. De

twee naastliggende pandjes met de huisnummers 12 en 14 zijn rond 1870 gebouwd en betreffen woningen. Deze drie panden zijn samen een onderdeel van een oude historische dorpsstructuur en zijn in 1973 aangewezen als Rijksmonument. Het pand Koningsplein is een merkwaardig gevormd langgerekt pand, dat in feite uit twee gedeelten bestaat. Het hoge deel, met zolder, dat met het naastgelegen pand Koningsplein 14 één geheel vormt, en een wat lagere uitbouw in de achtertuin. Het voorste hoge deel van Koningsplein 14 vormt één geheel met Koningsplein 12 en leunt als het ware tegen het pand Koningsplein 16. In het pand is in het verleden een viswinkel gevestigd geweest. Koningsplein 16 betreft een karakteristiek pand uit de 18e eeuw, aan de voorzijde gepleisterd met kalk. Wellicht is het ooit gebouwd als boerderij die later zoals zo vaak ook als café en herberg gediend heeft. De laatste tientallen jaren is het pand in gebruik geweest als winkel in textiel en levensmiddelen/grutterwaren. De aanbouw langs de Mgr. Den Dubbeldenstraat is van 1924 en betreft een voormalige pakkerij ten behoeve van de toentertijd gevestigde groothandel in margarine (één van de bedrijvigheden waar Asten vanouds bekend mee was) (zie de foto op pagina 20).

De drie panden aan het Koningsplein vormen tezamen letterlijk al eeuwenlang een bepalend deel van het aanzicht van de dorpskern van Asten. In de panden hebben bekende figuren van Asten gewoond als Jans Doucé, gehuwd met doodgraver Willem van Helmond, bakker Lambertus Brekelmans en Putje de Visboer. Maar ook de Priesters van het Heilig Hart van Jesus zijn een tijdje eigenaar geweest. Koningsplein 16 werd rond 1900 gekocht door brugwachter Sanders. Een van zijn dochters, trouwde met ene Piet de Bruijn. De dochters Sanders dreven er een kruidenierswinkel en een textielzaak. Daarnaast had de Bruijn een groothandel in margarine, die plaatsvond in de latere aanbouw. In 1962 ging het eigendom over op de dochters van Piet, te weten Emmy (onderwijzeres) en Anneke de Bruijn, die hier haar winkel had tot april 1999.

Toen Anneke in juli 2006 overleed waren alle drie de panden al in een erg slechte staat. Door enerzijds sterke verwaarlozing van zowel bewoners als eigenaars, als door leegstand van de laatste jaren. Er waren echter al sinds 1986/1999 plannen voor restauratie van de panden.

Waarom het hier nooit van is gekomen, ligt niet alleen aan de opstelling van Anneke de Bruijn. Er waren ook toen al diverse mogelijkheden voor de gemeente om de verwaarlozing van de panden tegen te gaan, waaronder subsidiemogelijkheden vanuit het Rijk.

In de Monumentenwet is verder bepaald dat het verboden is handelingen te verrichten (slopen, verstoren, verplaatsen of in enig opzicht wijzigen, herstellen, gebruiken of laten gebruiken) op een wijze die het beschermde monument ontsiert of in gevaar brengt. Daaronder valt ook het langdurig openlaten van daken, ramen en deuren, waardoor hemelwater ongehinderd naar binnen gaat. Het nalaten van maatregelen om het monument te beschermen, kan dan ook worden aangemerkt als een misdrijf of overtreding waar men strafrechtelijk voor vervolgd kan worden. Dit is echter niet gebeurd, waardoor de panden al jarenlang ongezien ernstig zijn en worden verwaarloosd. Ook het illegaal strippen van het authentieke winkelinterieur, feitelijk onderdeel van het beschermde rijksmonument nr. 16, een paar jaar terug, was blijkbaar geen reden voor de overheid om in te grijpen. Het feit dat de panden in vervallen staat verkeren, lijkt ons geen argument om nu maar te zeggen dat de panden gesloopt moeten worden. Integendeel; daarmee zou je de verwaarlozing belonen, en dat kan wel eens een teken aan de wand zijn voor andere waardevolle panden in Asten.

In 2007 is door de gemeente met de erfgenamen van de panden Koningsplein 12 en 16 overleg gevoerd om te komen tot herontwikkeling van de locatie. Al vrij snel in het proces bleek dat vervangende nieuwbouw niet mogelijk was. De Rijksdienst voor Cultureel Erfgoed wenste hieraan namelijk geen medewerking te verlenen gelet op de cultuurhistorische en architectuurhistorische waarden van de panden, wat ook bleek uit een eerste bouwhistorische verkenning die toen was uitgevoerd. Door de Rijksdienst voor Cultureel Erfgoed is in 2009 advies gegeven hoe dan wel om te gaan met de panden in de toekomst. De randvoorwaarden die de Rijksdienst stelt, geven aan dat er twee varianten zijn om het plangebied te ontwikkelen, namelijk:

- 1) restauratie van het pand Koningsplein 16 met uitzondering van de aanbouw aan de Mgr. Den Dubbeldenstraat;
- 2) voor de panden Koningsplein 12 en 14 wordt geadviseerd, gelet op de huidige staat van deze monumenten, een herbouw / reconstructieplan te vervaardigen. Uitgangspunt hierbij is de bestaande gebouwtypeering, waarbij zoveel mogelijk materiaal wordt hergebruikt.

Verder geeft de Rijksdienst aan dat bij sloop van de panden Koningsplein 12 en 14 alle bouwkundige kenmerken dienen te worden vastgelegd. De achtertuinen van de panden Koningsplein 12, 14 en 16 zijn geen monument en kunnen derhalve desgewenst bebouwd worden. De Rijksdienst geeft dus duidelijk aan dat de panden niet voor niets rijksmonument zijn en dat met deze voor Asten belangrijke waarden uit het verleden zorgvuldig om moet worden gegaan. Ook geeft ze aan dat het gebied wel degelijk ontwikkeld kan worden met behoud van de authentieke panden.

Nu een drietal jaar later, heeft deze situatie er toe geleid dat de gemeente samen met de erfgenamen van Anneke de Bruijn een omgevingsvergunning voor het slopen van de panden Koningsplein 12 en 14 heeft aangevraagd. De Rijksdienst, inmiddels 3 jaar verder (!), geeft ook aan dat sloop onvermijdelijk is, doordat de panden door verwaarlozing en vanwege het achterstallig onderhoud in een zeer slechte staat verkeren. De bouwhistorische verkenning van 2008 gaf al aan dat het verval in een jaar tijd dramatisch snel ging. Typerend is bijvoorbeeld dat de Monumentenwacht de panden al niet meer in ging vanwege instortingsgevaar. De toestand moet nu dan ook nog vele malen erger zijn. De

Rijksdienst stelt echter nog steeds wel de voorwaarde dat het pand van Anneke (no. 16) geen gevaar mag lopen en behouden moet blijven. De gemeente lijkt het hier echter niet mee eens, want onlangs is ook hiervoor een sloopvergunning aangevraagd.

Wanneer daadwerkelijk tot sloop wordt overgegaan van Koningsplein 12 en 14 zal de gemeente ook rekening moeten houden met nadere voorwaarden en aanbevelingen die de gecombineerde Welstands- en Monumentencommissie onlangs heeft aangegeven. De commissie geeft onder andere aan om de panden voorafgaand aan de sloop te documenteren dwz fotograferen, inmeten en tekenen, zowel in zijn geheel als wat betreft de details, met datering van elementen en waardstelling. Daarnaast adviseert de commissie te (laten) onderzoeken of historische elementen van het pand bewaard kunnen worden voor hergebruik. Nog interessanter zou zijn om ditzelfde onderzoek natuurlijk ook voor nr. 16 uit te voeren, juist omdat we hiervan weten dat dit pand veel verder in de tijd teruggaat dan 12 en 14. Mogelijk zitten er nog laatmiddeleeuwse balken in. Alleen bouwhistorisch onderzoek kan dit duidelijk maken. De archeologische verwachting op deze plek is ook zeer hoog. Niet alleen sporen van laatmiddeleeuwse bewoning kunnen we hier

verwachten, er zijn inmiddels ook aanwijzingen dat we hier resten kunnen verwachten van het Huis ten Perre, de voorganger van het Kasteel van Asten. Archiefonderzoek door Theo Meulendijks, in het kader van het laatste boek van Asten, heeft dat namelijk uitgewezen.

Monumenten worden in de regel vooral als kostenpost benaderd.

Het beeld dat echter steeds duidelijker wordt, is dat cultureel erfgoed een belangrijke aanjager van de lokale economie is. Historische binnensteden gedijen nog steeds op een steeds groeiende stroom bezoekers, terwijl steden en dorpen die hun historische karakter verloren hebben en opgegaan zijn in de massa van de commercie en ontwikkelaars, steeds meer te kampen krijgen met leegstand. Door onze historie zichtbaar en beleefbaar te maken kunnen we ons als dorp onderscheiden. Ook Asten heeft haar eigen geschiedenis, haar eigen verhaal en een eigen identiteit. Koningsplein 12 t/m 16 maken daar een belangrijk deel van uit. Wij hopen dat de gemeente het belang hier ook van inziet. Dat ze uitgaat van de mogelijkheden, de meerwaarde die dit erfgoed voor het ontwikkelplan en voor Asten kan bieden in plaats van te berekenen waarom een plek of gebouw niet kan worden gehandhaafd. Daarmee wordt onze eigen hard goud waard.

Bronnen: - Bouwhistorische verkenning Koningsplein 12, 14 en 16 (Chain Restauratie Advies), 2008.

-Ruimtelijke visie Koningsplein 12, 14 en 16 Asten (Speller Co Meerding, 2009)

Vijf bewogen jaren rondom ons Missiehuis.

deel 7

Ama Nesciri (zr Juliana zaliger) vervolgde haar oorlogsverhaal in dagboekvorm. Onder het devies Ad majorem Dei gloriam, tot meerdere eer van God. Niet de oorlog natuurlijk maar wel haar verslag!

Zondag 17 September 1944.

Nou hebben we ze ook in huis, al zijn 't er dan maar twee. Vanmorgen kwamen ze netjes naar de kapel.

En nou spant 't in de lucht weer alsof Engeland en Amerika bezig zijn eens te laten zien wat ze nog hebben en kunnen. En dat is heel wat! 't Ronkt, dreunt, davert, dondert, met af en toe voor de variatie wat ontploffingen van bommen op een rijtje er tussendoor, zo dat zr. Servatia doodsangsten uitstaat. En dat duurt nu al een groot stuk van de voormiddag!

't Verwondert je eigenlijk nog, dat er niet meer ongelukken gebeuren en de meesten zo kalm blijven.

Onder al dat rumoer baden we rustig in koor de getijden, terwijl de vliegtuigen 'n zware bas mee bromden.

Gisteravond 'n fijne brief gehoord over de bevrijding van Maastricht. De N.S.B.'ers zitten achter de tralies te grienen! Ze zijn een beetje beschadigd aangekomen!!!

Maandag 18 Sept 1944.

Wat een rumoer! 't Hele voorhuis zit vol moffen, is tenminste door ze ingenomen als lazaret, de veranda zal operatiezaal zijn. De andere kamers liggen vol stro voor de te verwachten gewonden. Eén is er al – 'n vliegenier, die gelukkig vanmorgen de H. Sacramenten heeft kunnen ontvangen. Hij was uit Aalst gekomen – dus daar is gevochten. Hoe het er verder mee staat is onzeker.

De hele dag vliegen de Engelsen en bombarderen en schieten op de Duitse wagens, al wat ze kunnen. Men spreekt van grote troepen parachutisten die in Nederland zouden geland zijn.

Het ene bericht verdringt het ander, ik weet dus nog niet wat het opschrijven waard is.

Dinsdag 19 Sept 1944.

Nachtelijke aanbidding gehad, maar zonder uitstelling. 't Was te gevaarlijk. De inkwartiering duurt voort. Gisteren hebben acht operaties plaats gehad. Nu stampen ze weer rustig met hun bespijkerde schoenen door de witte gang. Ondertussen knijpen ze 'm.

De wijkverpleegsters mogen niet eens meer naar Someren over de brug. Een van de moffen heeft de situatie zó aan zr. Genoveva uitgelegd:

“Zó doen de Engelsen“, zei ie, en hij tekende 'n kringetje op tafel.

“Kijk, en dan zitten wij erin.”

Ik hoop dat 't kringetje van de Engelsen dan maar gauw klaar komt, en dat de Duitsers de kanonnen niet nodig hebben, die ze hier langs het kanaal hebben opgesteld.

Gisteren waren ze klaar met Eindhoven, Gemert, Helmond en nog meer plaatsen. Zullen ze vandaag hier zijn?

Donderdag 21 Sept 1944.

We horen ze aankomen; en op een geweldige manier! Gisteren overdag hebben de Duitsers ze vanaf sluis 11 met mitrailleurs van verre begroet. Juist bij het begin van de recreatie begonnen ze met kanonnen te spelen. Wij hadden natuurlijk nog nergens erg in, in onze onnozelheid, en toen we aan het avondgebed wilden beginnen, en 't met geweld begon te knallen, zeiden er nog een paar met 'n heel wijs gezicht: ‘De brug!’ Maar toen 't keer op keer, slag op slag, donderde met 'n felheid die we nooit gehoord hadden dan heel uit de verte, toen ging er 'n licht op. 't Drong spoedig tot ons door, dat we midden in 't volle gevaar zaten en de processie naar de kelder begon. Geweldige knallen en ontploffingen vergezelden ons. Met benauwde gezichten zaten en stonden we ons avondgebed te bidden. Ook onze zieken kwamen binnen gestommeld of – gedragen -. Arme zuster Beata die met een hersenschudding op 'r bedje te ijlen lag!

De eerste aanval was gelukkig niet van lange duur. De oorlogvoerende partijen willen ons zeker eerst een beetje aan hun manier van spreken laten wennen. Heel hun taal is anders tamelijk wel verstaanbaar. Zo gauw dikke Berta haar bromstem laat horen kent ieder zijn weg: naar de kelder. Ere en lof aan zr. Joanna die ons in haar onderaards rijk

gastvrij ontving en op alles bedacht was: licht water, banken, zelf iets om te eten was aanwezig. En toen 't tegen middernacht zo rustig werd, of 't geen oorlog meer was, hebben we ook wat gegeten.

Toen meldde zich ook de slaap aan vele deuren, en allerwegen zochten we een veilig plekje om te liggen: Antoniuskamer, Moeders kamer, telefooncel, enz. Maar 't grootste aantal gaf toch de voorkeur aan de veilige kelder.

Als ik nu kunstschilder was, zou ik ogenblikkelijk 'n schets begonnen zijn van zr. Willibrordia. 't Zou trouwens gauw klaar geweest zijn want van haar hele wezen was niets te zien dan een klein driehoekje van haar kap, de rest was ondergedoken in 'n deken.

Als het eventjes 'n ogenblik stil was, dan begon dadelijk weer hier of daar er een te proesten van 't lachen om 't kostelijk gezicht van de vreedzame slapers in de onmogelijkste houding in elkaar gedoken.

Ik zat op een zak houtskool, met m'n rug tegen de benen van zr. Cornelia, die zelf boven op een kachel gezeten was – en met m'n elleboog bij zr. Scholastica op de schoot, die steeds maar klaagde dat de rand van de ton waarop ze zat, zo scherp was. Aan m'n rechterhand troonde zr. Everdina met 'n grijze deken van de moffen omhangen. 'k Hoorde haar mompelen dat ze met zo'n koude handen niet kon slapen. Dat was het tafereel van de vrolijke kant bekeken.

Maar om een uur of twee in den nacht begon 't weer in volle ernst. Al wat elders was gaan slapen nam de wijk weer naar de kelder. Ook ditmaal duurde het niet lang. Even na drieën zochten de ergste slapers weer hun heil naar boven. Ik heb nog wat gemaft vóór Moeders bed. Om kwart voor zeven kwam de Pater de H. Communie uitreiken – H.Mis hebben we niet gehad. Nu zitten we weer in de kelder- want aan sluis 11 speelt af en toe het Duitse geschut. De Engelsen .....zwijgen.....??? als moffen.

Wij bidden en praten en breien en doen geestelijke lezing al naar gelang 't uitkomt. Mama Canters met dochter en schoonzoon zitten ook in kelder en genieten mee van ons gevoel van veiligheid.

Zaterdag 23 September 1944.

“Gevoel van veiligheid!” Wat is O.L. Heer toch goed, dat Hij ons niet vooruit laat weten, wat er gaat gebeuren. Want hadden we twee dagen

geleden vermoed, wat ons boven het hoofd hing, zou de angst ons hoe langer hoe nijpender bij de keel gaan grijpen.

foto: uit de verzameling Adrie Mennen

Wat een nacht was dat van 21 op 22 Sept.. 's Avonds van ongeveer 8 tot 9 uur duurde de eerste geweldige aanval van 't Engelse geschut. Als men die helse machines tenminste die naam kan toekennen! 'n Rilling voer ons allen die daar stil luisterend in de kelder zaten, door de leden, toen ons huis voor de eerste keer werd getroffen, en lawaai van rinkelende glasscherven tussen 't kanongebulder door tot ons doordrong. 't Zou de laatste treffer niet zijn. Ja nu lijkt 't waarlijk, of alle duivels waren los gebroken en hun woede koelden op ons arme missiehuis.

Oorverdovende knallen, slagen als van stenen hamers tegen de muren, doffe ontploffingen rond het huis, nijdig neer blitserende glasscherven, 't was alles bij elkaar 'n duivels orkest. Vurig waren de gebeden die uit de diepten opstegen en menige kreet van ontzetting werd ingehouden, als na een dreunende slag, een of ander gebroken of gevallen voorwerp naar omlaag viel. 't Leek of hele brokken muur, vensters met kozijn en al naar beneden kwamen. Gelukkig dat zr. Servatia naar Ommel was, maar voor haar zelf niet heel gelukkig want 't scheelde niet veel of ze was verongelukt.

Wordt vervolgd

‘t Geslachte vèerreke.

Smèèrges in alle vruugte koonde ge al merke dè tur iets bizunders zò gôn gebeure. Ons Gerrie moes zeurge dè de kettel vol watter kwam, onzen Thieu en ikke moese vur ‘t hawt zeurge. Onze vadder stokte mè un botterpepierke de kettel án, naw moes tur tigge honderdentien an gestokt worre. Ut watter kon nòòit hit genog zijn. Ut waar op de goot dan ok al gauw lekker wèèrrum. Intusse moese wij onze vadder hellepe mè ’t opruime van de schuur. Allebei de karre ginge nò buite.

Ut waar duidelijk: dur zò un vèerreke geslacht worre. Um un uur of tien kwam Janoom dur an. Hij zag

tùr mer wa gevarluk uit. Ut rammelde dan òk van de grote messe, die tie an unne riem hà hange. Mè veul moeite wier ’t vèerreke van de stal nò de schuur gebraocht. Ut Vèerreke von dur niks an en wiekte dè gu dur schrik van zot kriege. Toen ’t vèerreke op de goei plats wààr, moes ik net heul erg pisse. Toen ik wer trug kwam, lag de kuus al op de grond. Naw mèr heet watter sjouwe, dè moes dan over ’t vèerreke gegoid worre. Mè zòn gek toetje kraaste Janoom de haor dur af. Wij hielpe um te kieke of dur waare blieve stao, want haor op né spekzwoerd of in de

zult vonne wij hullemol nie lekker. Nò un hortje was ie an enne kant goe schon. Mè zun alle hielpe wij um um um te dreije. As ut vèerreke an twee kante klaor is, gè Janoom mè ’n hukske an dè gek toetje de nagels van de teen trekke. Ik gao dan efkes achter de schuurdurre stao, onzen Thieu zè dè ik ’n schijthoos waar, mèr dor gééf ik niks um. Naw gôn onze vadder en Janoom ut vèerreke op ut vèerrekeslerke legge en dan kan Janoom um opesnije. Mè twee achterpotjes wurd ie vààstgebonne op ut lerke. Mè al die messe gè Janoom um naw wijter

opesneije, de lèèver dur uit sneije en ok de vèrre 'n stuk los sneije. As dè allemol klaor is, zette onze vadder en Janoom ut lerke umhòg tègge de muur. Bovenan nèève een van de achterpotjes hènngt de pisblaos dan ok al te dreuge.

Smiddes kriege wij dan al lekkere lèèver bij de erpels. Dun hillen dag lope we nog nò de schuur um te kieke of ie dur nog sti en um de vliege weg te jage. Sanderendaags tegge dun aovend kumt Janoom wer. Naw gè tie 't vèerreke klein kappe. Grote stukke vlès en spek komme op de toffel te ligge. Mè zun alle moet er naw geholpe worre. Um de burt moet ùr iemes an 't wòorstmussientje dreije, en as ge de vèrre of spek vur in de zult moet durdreije is ut wel hard werke. Zo af en toew sti de toffel nie mer stil.

Ons moeder is bèzzig um zult en balkenbrij te make, mè de pook moet tur flink in gerùurd worre. Bij 't raokele in de balkenbrij is tùr òk nog iemes nôddig um de grote pàan vààst te hààwe. As ut gehakt durge-

dreijd is en de dèèrm schôngemakt zijn, gòn we de wòorst make. Naw wòn we netuurluk wel mè zun alle an ut wòorstmussientje dreije, want dè gè naw hil hendig. Onze Jehan duu dè wer veul te vlug zo dè de dèèrm anhauwend kupot gôn. Mer dun hawteren bak kumt toch hullemôl vol mè wòorst te ligge. Ons moeder kan trouwes de langste wòorst make van allemôl. Dun hillen aovend ware we zo nog bizzig. Toen we hôst klaor ware, krigge we allemol nun botterham mè kôikes. Gàw genôg ternao ginge we te bed.

De volgende mèèrrege ware wij toch al vruug op. Ons moeder hà de pàan al op ut vuur stao. Mèr erst moest ur nog geruzied wôrre of we naw zult, balkenbrij of kôikes in de paan wôn hebbe. De kôikes leke wel echt kò, want van kòttigheid spronge ze anhauwend uit de pan. Op dun bôtterham zijn ut trouwes ok mer lààstige dinge, ze rolle ammèr van de sneij mik af. Mèr lekker zijn ze netuurluk wel. As ut tijd is vur de school kriege de ààwste allemol 'n stukske wòorst mee vur de mester en de juffrouw.

As wij smiddes thuis komme, is ut nog stids fest. Naw mûgge wij zelfs nierkes of 'n stuk van de tòong bij de erpels. Ge moet nèturluk wel in de gàate hààwe dè alle stukskes zo ongeveer èève groot zijn. Min poging um twee stukskes tegelijk te vatte, mislukt dan òk fallikant. Nô ut èète gè ons moeder dÛr sondesse klérre andoew. Ze moet nog bód-schappe doew en dan kan ze mee bij dun dèèke un stuk kèrmenèèi afgèève. Smiddes nô de school braochte ons Gerrie en ikke nog un burd mè zult, stevig in unne handdoewk gedreijd, nó de familie in de buurt. Thuisgekemme vonne wij dè de pisblaos genôg tijd hà gehad um te dreuge. Mè un spierke stro ginge wij um op blaoze, da viel nog nie mee mèr nô un hortje waar ie toch grôt genôg. Mè un stro-tawke bonne wij um zo goe muggeluk dèècht. Netuurluk ginge wij ur mee mè an ut voetballe. Helaas, toen onzen Thieu en onzen Jehan tégèlijk tégge den blaos schupten, kon ie dôr toch wer nie tege en onze neije bal was alwer verslete.

Op de goot kon ie naw an nê spijker gon waachte tot 't vààstenaovond zò wôrre. Dan kon dun blaos altijd nog gebruikt worre um ne foekepot van te make. Ons moeder war intusse nog stids druk bèzzig mé ut inzawte van ut spek en ut inwekke van de worst. Onze vader braocht den ham nô de rookschouw op de zulder. Vurlopig zal de kettel wèr ge-

stokt worre mè flink nat hawt um mer veul rook te kriege. En wij kanne nog un hel hort smulle van al die lekkere dinge van 't geslachte vèèr-reke.

Geschreven door Jan van de Mortel
ter gelegenheid van de 40jarige bruiloft van
Tinus van de Mortel en Anna van Geffen
7 mei 1981

Te voet dur Aasten (deel 14)

Verteld door **Piet Feijen**.

In de jaren 80 van de vorige eeuw wandelden leden van de Bond voor Ouderen onder leiding van hun voorzitter Piet Feijen, door Asten. Zij maakten een overzicht van Asten van ongeveer 1920 tot 1985. Velen van u zullen zich de mensen, hun beroepen en hun eigenaardigheden nog wel herinneren. Ook de behuizingen en straten van die tijd. Al is het nog niet zo lang geleden, er ligt hier misschien een taak tot navolging zodat ook het nageslacht aansluiting kan vinden met het huidige Asten. Van wat verloren ging en er bij kwam.

We zouden deez' aflivvering hebben kunnen beginnen mi de spreuk; "De geest is gewillig, maar het vlees is zwak".

Pirkes vurstel um bij Franske's binnen te gao en op tijd op huis an te doew, was hil anders uit gekomen dan was vurgenommen. Mer 't moet gezi, dè hâ z'n rééij.

Het was druk bij Franske's en Cato's mi o.a. de Verdonschotten, de Snijdersen, de van Gochs, Driekske van Heugten, Peer Aarts en Willem van Horsen uit Ommel en 'n par van Heusden (mer dè waren eigenlijk aauw Aastense) en Noud van Mill uit Lierop. Pirke zi zachtjes tiggeren Jan Vaalman; het lijkt 't vreemdelingenlegioen wel. "Och, zi Jan, dè vèèlt wel mee. En zo te zie gi vandaag ôk de fami-liewedstrijd dur. Het is namelijk zo, dè d'n bèèste van de fam. van Goch beugelt tiggeren d'n bèèste van de fam. Verdonschot en dè zijn Corneliske van Goch en Nard Verdonschot. Ze speulen zo 'ne wed-strijd as er veul volk is en de verliezer moet dan 'n rondje geven vur alleman, dus de belangstelling is

ôk navanant. Dur mug dur de buitenstaander nie gepraot worren en bij geschillen kan de fam. Snijders worren ingeschakeld.

Het was spannend en zô stil, dè 't kanarie vögelke nog nie durfde te fluiten. Mer toen gebeurde 't.

Nard wist zeker, dè Corneliske bij de lèeste stoot d'n binnenkant van de ring hâ gerakt (wâ nie mug) en dè Corneliske dus verlorren hâ. Nou, toen sloeg bij allebei de familie's de vlam in de pààn. Er kwam 'n herrie dè heuren en zie verging. Pirke wou het gelijk

meemaken, mer de aander gingen toch wâ terug stao. De een familie stôn ân de kant van d'n opstoot en de aander achter de ring. En de Snijdersen, zô âs altijd, er tussenin en zij moesten wir vur vrederechter speulen. De uitspraak van Joppe was, dè de stijd onbeslist was en dè d'r dus niks te drinken viel. Dör mi hâ iedereen vrede. Toch moest Corneliske nog zeggen, dè tie van de héél Verdonschotten nog nie bààng was, âs gè dè mer wit ! Kie zo'n kittig menneke was dè naw. Het werd vur kennisgeving ângenommen en dôr was het mi uit. Mer 't rondje kwam er toch, van Willem van Horssen en dôr hâ iedereen op gerèèkend. En um dè de familie wetstrijd nog nooit beslist was, kòoste het alleen Willemme mer geld. Willem làachte mer 's en zi; ik doew het gèèr, want ik belèèf er m'n plezier ân.

Pirke vroeg an Janne, lupt dè nooit op 'n echte ruzie uit ? Bèènde gek, zi Jan, die familie's kunnen mekaar nie missen. En krie mer niks tiggan wie dan ôk, want dan kriede ze allemaol tegen. Bedankt, Jan. Blij dè ik het weet, zi Pirke.

Toch dèijen de familie's wel iets, ze gaven gezamenlijk 'n rondje en toen begon het pas. D'r werd gejest, gebeugeld, gebuurt en er werden onderling rondjes gegivven. Toen gaf Ties van Deursen, de vader van Cato's het een vur alleman, mer hij hield uit, dè tie dan straks ôk "silààns" wou hebben, want hij hâ iets te vertellen. Achteraf bekeken is het misschien nie zo erg, mer toen het vurgevallen is, was er toch nog al wa praot over, begon Ties. De Mens van ons Cato, Franske daor, is 'n trouw lid van de H.Familie, mer 't gift ginne pas, um onder de H.Familie te gôn zitten slaopen en nog minder, um er hard te roepen, al hedde nog

zò dikwijls gekruisjast. Want wâ was 't geval; de Kapalaan hâ duidelijk uiteengezet hoe of dè di jaor de riggeling zou zijn vur de bèèvert nô Remeund. Ge kunt dit met de broederschap opnemen. Te voet, per fiets, met de tram vanaf Liessel of met de autobus van Jan van Eijk.

Broedermeester Frans Bax weet alles over vertrek, aankomst, processie, enz. Begrijpelijk, dè het nô deez' mededelingen stil en gespannen was in de kerk. Het is immers de bèèvert van 't jaor. En krek vur dè de Kapalaan wou afsluiten, sprong Franske op en riep, wâ het kòòst dè kòòst het; ik gèèf 'n rondje en gao altijd mee. De Kapalaan hâ 't er moeilijk mi, mer het liep gelukkig mi 'ne sisser af. En toen latter bleek, dè er nog nooit zoveul pelgrims waren geweest, hâ t'r iedereen plezier in. Um dè m'n schônvader het zo schôn vertèèld hi, zi Franske, en um dè ik nie in d'n ban ben gedao, geef ik het een.

En zo was het met al die belevenissen en verhalen zo laat geworren dè het mer goe was, dè Visser mer nie kwam, anders was er nog 'n verbaal bij gekomen ôk. Bij het nô huis gao zi Cato zachtjes tigde Pirke's; d'r stôn er naw zes. Ik weet het, zi Pirke, mer ik kom deez' dààg wel's langs. Het is goe, zi Cato, het lèèven is ôk duur.

Wordt vervolgd

Hoe niet om te gaan met explosieven

Asten Molenakkers: Ik ben bezig met een archeologische waarneming en heb met de metaaldetector een handgranaat gevonden.

Een Engelse handgranaat, met de beugel eraf. Toen ik in dienst was heb ik me de werking van zo'n granaat uit laten leggen; als de beugel eraf is en hij is niet ontploft, dan heb je twee mogelijkheden: 1. De slagpin staat nog in gespannen stand en wacht op een geringe beweging om af te gaan. 2. De slagpin is getript en de granaat is niet afgegaan. Dan kun je er mee gooien of met een dragline er overheen gaan, dat ding gaat niet af. Het probleem is dat je dat van de buitenkant af niet kan zien. Ja ik weet het, ik had het ding moeten laten liggen en afbaken, maar omdat ik hem al op de schop had gehad heb ik hem voorzichtig achter de poort in het hoge gras gelegd omdat waar hij lag steeds mensen liepen en vrachtwagens reden. Vervolgens heeft de uit-

voerder van de bouw de politie gebeld. Twee agenten in burger kwamen de volgende dag en bevestigden dat het een handgranaat was. Vervolgens ging een van de twee met een vinger in de onderkant van de van granaat peuteren, liep vervolgens naar de auto en ging door met peuteren met een metalen object. Van hen moest de granaat aan de buitenkant van de gesloten poort liggen voor het geval dat de Mijn Opruiming Dienst na vijf uur kwam. Dus werd hij achter een betonnen paaltje van de brandweer gelegd, je weet wel, zo'n paaltje waarop staat dat drie meter naar links en twee meter naar voren het dichtstbijzijnde waterpunt is. De M.O.D. kwam de volgende dag en wij hebben natuurlijk gevraagd of wat de politie deed de juiste manier van handelen was. Hij beaamde: "Dat was onverantwoord, als hij in een granaat wil peuteren moet je hem vragen 70 meter verder in het veld te gaan staan". Ook over het opbergen buiten de poort was hij niet erg te spreken.

Vervolgens werd op het terrein een gat van een halve meter gegraven, op de granaat werden kneedbare explosieven en een ontsteking met elektrische draad bevestigd en werd de granaat in het gat gelegd en de kuil weer met zand aangevuld. Wij moesten allemaal op afstand gaan staan en toen riep de M.O.D.man "drie, twee, een en knal". Wat een knal, zie de foto. Het zand spoot 4 tot 5 meter hoog, de kiezel en metalen deeltjes hoorde je tegen het gebouw en hek vliegen, mijn respect

voor explosieven is nog groter geworden dan het al was. Toen ik de man van de M.O.D vroeg waarom dat zand zo hoog vloog, (ik heb met die granaten gegooid toen ik dienst was en toen kwam het nooit zo hoog), was zijn antwoord: "In de openlucht kan hij zijn energie naar alle kanten kwijt, daarom vliegen de scherven ver, hier kan hij alleen naar boven". Dus mijn advies: "Als iemand wil peuteren in explosieven, is dat onverantwoord, waarschuw hem. Geeft hij geen gehoor, zet het op een lopen en houd je camera klaar".

Willem van den Bosch

De Knippenbergprijs

Op deze plaats willen wij Willem van harte feliciteren met de toekenning van de Willy Knippenbergprijs 2012 voor zijn inzet voor de heemkunde en de archeologie van Brabant in het algemeen en van Asten-Someren in het bijzonder.

VRIENDEN VAN HEEMKUNDEKRING DE VONDER

Acfis Business Centrum, Ter Hofstadlaan 75, 5711 VV Someren
Dhr. en Mevr. van Acker, Hombroeckstraat 1, 5721 AV Asten
E T B Willem Bos, Trasweg 5, 5712 BB Someren-Eind
Campanula Fysiotherapie, Floralaan 22, 5721 CV Asten
Cortooms-Verberne Bouw-Timmerbedr, Molenakkers 5, 5721 WR Asten
Driessenbouw Asten BV, Postbus 90, 5720 AB Asten
Geven Aannemersbedrijf BV, Ommelseweg 48, 5721 WV Asten
Gianotten Adviesbureau, Witvrouwenbergweg 8h, 5711 CN Someren.
Hoebergen Belastingadviesgroep Asten, Julianastraat 2, 5721 GL Asten
Isobouw Systems BV, Kanaalstraat 107, 5711 EG Someren
van Kaam Netwerk Notarissen, Postbus 111, 5710 AC Someren
Notaris Kessels, Wilhelminastraat 30-32, 5721 KK Asten
Larco Foods BV, Industrielaan 10, 5711 CX Someren
Leenen Someren Beheer BV, Dr. Einattenlaan 28, 5711 AW Someren
Leenen Steengoed, Vaarselstraat 34, 5711 RE Someren
Garage Linden, Ter Hofstadlaan 140, 5711 VZ Someren.
Beheermij van der Loo, Markt 10, Asten. (Postbus 13, 5720 AA)
van Stekelenburg Assurantiën, Postbus 61, 5720 AB Asten
Strijbosch Makelaardij, Hofstraat 24, 5721 BB Asten
Dhr. H.v.d.Vijver, Bosweg 7, 5754 PV Zeilberg
Mevr. Wijnen, Speelheuvelstraat 41, 5711 AT Someren
Wijnen Bouw en Service, Dorser 2, 5711 LE Someren
Dhr. en Mevr. de Wit, Speelheuvelplein 4, 5711 AR Someren
Dhr. en Mevr. v.d. Zanden, Jan v.d. Diesduncstraat 17, 5721 VN Asten

Dankzij de Vrienden en donaties van het Van der Loo Fonds, Rabo-
bank Peelland en ONA heeft de Heemkundekring interessante projec-
ten kunnen uitvoeren.

Vrienden van de Heemkundekring maken onze activiteiten mogelijk.
Hebt u interesse ? Info: bestuur Heemkundekring De Vonder